



YENİSARAY'IN DERYAYA AÇILAN KAPISI: YALI KÖŞKÜ*

*Volkan ERTÜRK***

ÖZET

Yenisaray (Topkapı Sarayı)'ın Haliç'e bakan kıyısında yer alan Yalı Köşkü'nün 14-23 Haziran 1591'de başlanan inşaatı 4 Temmuz 1593'te bitirilmiştir. Mimarbaşı Davud Ağa'nın yaptığı köşkün masrafları inşaat sürecinde sadrazamlık yapmış olan Sinan Paşa, Ferhad Paşa ve Siyavuş Paşa tarafından karşılanmıştır. Köşk gerek mimarisi gerekse Yenisaray'ın en dikkat çeken yapısı olması sebebiyle birçok seyyahın dikkatini çekmiştir. Yapıldığı tarihten 19. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar köşk, birçok tören, kutlama ve şenliklerle beraber değişik etkinliklerin yapıldığı yer olmuştur. Bu etkinlikler içinde özellikle "meserret" günleri (padişah çocuklarının doğum, sünnet ve evlenmeleri, tahta geçme, fetih müjdesi, bayram vb.) ile ilgili tören ve kutlamamalar ağırlıklı olarak Yalı Köşkü'nde icra edilmiştir.

Yalı Köşkü, padişah ve ailesinin eğlence ve kutlama törenlerine ilaveten devlet işlerini ilgilendiren birçok etkinliğe de ev sahipliği yapmıştır. Köşk, donanmanın uğurlanması, elçi kabulü, devlet adamlarına çeşitli konularla ilgili tebligatlar yapılması gibi işlerde aktif olarak kullanılmıştır. Devlet adamlarına görevlerinden alındıklarının bildirilmesi ve görevden alınanlara sürgüne gönderilecekleri bu köşkte açıklanmıştır. Çeşitli gerekçelerle görevden alınan devlet idarecileri, haseki vasıtasıyla bulunduğu yerden Yalı Köşkü'ne getirilir, görevden alındığı kendisine burada tebliğ edildikten sonra bostancıbaşı tarafından hazırlanan sandal ya da gemi ile sürgüne gönderilirdi. Tarihi süreçte birçok onarım geçiren köşk 1869'da, Keçecizade Fuad Paşa'nın sadareti döneminde Edirne-İstanbul demiryolu güzergâhında kaldığı için yıktırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Bayezid Köşkü, Yalı Köşkü, Sinan Paşa Köşkü.

THE DOOR OF YENISARAY TO THE SEA: YALI MANSION

ABSTRACT

Yalı Mansion was located on the coast of Yenisaray (Topkapı Palace) facing the Golden Horn. Its construction started on the 14th to 23rd of June 1591, and finished on the 4th of July 1593. The mansion was built by the Chief Architect Davud Ağa. The costs of the mansion

*Bu makale Crosscheck sistemi tarafından taranmış ve bu sistem sonuçlarına göre orijinal bir makale olduğu tespit edilmiştir.

** Yrd. Doç. Dr. Namık Kemal Üniversitesi Fen-Ed.Fak. Tarih Böl., El-mek: volkanerturk@mynet.com

were covered by Ferhad Pasha, Siyavuş Pasha, and Sinan Pasha functioning as a grand vizier during the construction period. The mansion attracted the attention of many travelers because it had an excellent architecture and it was the most attention-grabbing building of Yenisaray. From its construction to the second quarter of the 19th century, the mansion hosted many ceremonies, celebrations, festivals, and other various events. The ceremonies and celebrations related to *meserret* (feast) days (the birth, circumcision, and marriage of sultan's sons, acceding to the throne, goods news of conquest, festivals, etc.) were mostly performed in the Yalı Mansion.

The Yalı Mansion hosted many activities related to state affairs in addition to the entertainment and celebration events of sultans and their families. The mansion was used actively for such activities as seeing off the fleet, accepting ambassadors, and making notifications to statesmen on various subjects. Dismissal and exile decisions were reported to statesmen in that mansion, too. The statesmen who were decided to be dismissed due to various reasons would be brought by a senior official to the Yalı Mansion where he would be informed that he had been dismissed, and would be sent into exile via a boat or ship prepared by the chief gardener. Going through many repairs throughout the history, the mansion was demolished in 1869 during the grand viziership period of Keçecizade Fuad Pasha as it stood on the Edirne-Istanbul railway route.

Key Words: Bayezid Mansion, Yalı Mansion, Sinan Pasha Mansion.

Topkapı Sarayı'nın dışında ve kıyıda yer alan Yalı Köşkü, Sarayburnu tarafından gelen surlarla Sirkeci tarafından gelen surların kesiştiği köşede bulunmaktaydı. Kasrın yerinde daha önce de II. Bayezid tarafından inşa edilmiş olan ve o tarihe kadar onun adıyla anılan kasır bulunmaktaydı. Yıkıldığı tarihe kadar faal olarak kullanılan Bayezid Kasrında, II. Selim Nakibüleşraf'la buluşup sohbet etmiş¹, babasının ölümü üzerinde tahta davet edilen Şehzade Murad sadrazamla burada buluşmuş ve onun biatını kabul etmiş², halkın şikâyetlerini dinlemiştir³. Şehzade Mehmed de tıpkı babası gibi, tahta davet edildiğinde ilk olarak Yenisaray'ın bu kıyıdaki köşküne uğramıştır⁴. Zamanla onarıma muhtaç hale gelen köşk 1572-1587 yılları arasında kaptan-ı deryalık yapmış olan Kılıç Ali Paşa tarafından⁵ görevinin ilk yıllarında tamir edilmişti.

Bayezid Köşkü'nün yerini beğenen III. Murad, kendisi için tarihi önemi olan mevcut köşkü yıkıp yerinde daha gösterişli ve daha sağlam bir köşk yaptırmak istemiş, bu işle dönemin mimarbaşısı Davud Ağa'yı görevlendirmiştir. Yapımına hemen başlanan köşkün bütün masraflarını sadrazam üstlenmiştir. 14-23 Haziran 1591'de inşaatına başlanan köşk, 4 Temmuz 1593'te bitirilmiştir. Yaklaşık iki yıl süren kasrın inşaatının bitmesinde Sinan Paşa, Ferhad Paşa ve Siyavuş Paşa gerek mal gerekse gayretleri ile katkıda bulunmuşlardır. Sadrazamlar, padişahın köşkü beğenmesi için âdeta birbirleriyle yarışırasına hiç bir masraftan kaçınmadıklarından dolayı ortaya çıkan köşk oldukça gösterişli ve mükellefti. Açılış törenine çağrılan ulema ve sülehanın dualarıyla

¹ Selânikî Mustafa Efendi, **Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)**, haz. Mehmet İpşirli, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul 1989, I, s. 88-90.

² Selânikî Mustafa Efendi, **Tarih-i Selânikî**, I, s. 100.

³ Selânikî Mustafa Efendi, **Tarih-i Selânikî**, I, s. 237.

⁴ Selânikî Mustafa Efendi, **Tarih-i Selânikî**, II, s. 433.

⁵ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târih-i Na'imâ**, haz. Mehmet İpşirli, TTK, Ankara 2007, IV, s. 1928.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



açılan köşte kendilerine ziyafet verildiği gibi kurbanlar kesilmiş ve fakirlere bahşiler dağıtılmıştır⁶.

Köşkün yaklaşık iki yıllık inşaat tarihi boyunca dört defa⁷ sadrazam değişikliği yaşanmıştır. Sinan Paşa'nın ikinci (2 Nisan 1589-1 Ağustos 1591) sadaret döneminde inşaatına başlanan köşkün henüz inşaatının ikinci yılında sadrazam görevden alınmıştır. Yerine atanan Ferhad Paşa'nın yaptığı masraf ve gayretlerine rağmen birinci sadaret dönemi olan (1 Ağustos 1591-4 Nisan 1592) tarihleri arasında da köşkün inşaatı bitirilemez. Onun yerine gelen halefi Kanijeli Siyavuş Paşa da, üçüncü sadaret dönemi olan 4 Nisan 1592-28 Ocak 1593 tarihleri arasında yaptığı harcama ve sarf ettiği gayrete rağmen inşaatı bir türlü bitiremez. Onun 28 Ocak 1593'te azledilmesi üzerine yerine üçüncü kez atanan Koca Sinan Paşa, yapımına kendi zamanında başlanan köşkün inşaatını nihayet 4 Temmuz 1593'te bitirmeye muvaffak olur. Kendisinin gerek köşkün inşaatını başlatan gerek masraflarını karşılayan ve gerekse de inşaatını bitiren kişi olması sebebiyle köşk bazen onun adıyla yani Sinan Paşa Köşkü⁸ olarak da anılmıştır.

Köşkün inşaatıyla ilgili masrafları ihtiva eden 1591-1592 tarihli bir masraf defterine göre kasrın has oda (*oda-yı has*), ibadethane ve küçük oda (*oda-yı sağır*) adında üç odası bulunmaktaydı. Ortasında bir büyük sofanın (*sofa-yı kebir*) bulunduğu has odanın batı, doğu ve deniz tarafında birer "*şahnişini*" mevcuttu. Revakının 34 sütunu bulunan köşkün iki yanında büyük merdiven yer almaktaydı⁹. Sonraki dönemlere ait görsel malzemedan anlaşıldığı kadarıyla etrafında sütunlarla çevrili bir revak bulunan köşkün, ortasında pencereci bir kasnağa oturtulmuş 7 m. çapında bir kubbesi olan geniş saçaklı yayvan bir çatısı vardı¹⁰. Kara tarafındaki duvarın arkasında küçük bir oda ve helaları bulunan köşkün önünde geniş bir rıhtım vardı¹¹.

Deniz tarafından bakıldığında sarayın göze çarpan ilk yapısı olan köşk seyyahların da dikkatini çekmiş ve onların kendisinden bahsetmesine sebep olmuştur. Bu meyanda 1610'da İstanbul'da bulunan George Sandys, J. Sanderson, Grelot, Carbognano, Galland, A. de Beaumont ve P. Lottier gibi gezginler çeşitli vesilelerle köşkten bahsetmişlerdir¹². Bunlardan Galland, verdiği ayrıntılı bilgilerle köşkün 17. yüzyılda durumunu ayrıntılı olarak tasvir etmektedir. Onun verdiği bilgilere göre dışarısi kare biçiminde olan köşkün üzeri, ortasında küçük bir kubbesi olan kurşunla örtülüydü. Köşkün etrafı, on ayak aralıklarla dikilmiş olan mermer sütunlara dayalı olan açık bir revakla çevriliydi. Buradan girilen büyük salonun gerek deniz tarafında gerekse diğer iki tarafında sedirler bulunmaktaydı. Sedirin yastık ile minderleri kaldırılmış ve bir tarafa istif edilmişti. Köşkün kara tarafında yukarıdan aşağıya kadar tunç levhalarla kaplı bir ocak mevcuttu. Her sedirin üzerinde arabesk tarzında altın ve resimlerle süslenmiş birer küçük kubbe vardı. Bu üç kubbenin ortasında ise çok daha büyük ve aynı resimlerle süslenmiş başka bir kubbe vardı. Duvarlar çini ve mermerlerle kaplı olan köşkün içinde üç-dört fiske ve bir çağlayan vardı. Duvarda "*Amel-i Sultan Mehmed Han ibn-i İbrahim Han*" yazısını ihtiva eden bir levha asılıydı. Ocağın yanındaki kapıdan

⁶ Selânikî Mustafa Efendi, **Tarih-i Selânikî**, I, s. 245, 320.

⁷ Sadrazamların sadaret dönemlerine dair bilgiler şu eserden alınmıştır: **Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi**, haz. Yusuf İhsan Genç vd., Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013, s. 462-463.

⁸ Köşkün "*Mübâşir ameline izâfe ile Sinan Paşa Köşkü demekle zebân-zed-i elsine-i hâss u amm*" olduğuna dair bkz. Mustafa Na'îmâ Efendi, **Târih-i Na'îmâ**, IV, s. 1928. Yine bkz. Mustafa Na'îmâ Efendi, **Târih-i Na'îmâ**, I, s. 78; II, s. 717, 903, 921, 937; III, s. 973, 1259, 1531, 1533; IV, s. 1664, 1684; Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Orhan Şaik Gökyay, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996, I, s. 318; Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999, III, s. 154, 156, 286, 288.

⁹ Sedat Hakkı Eldem, **Köşkler ve Kasırlar**, İstanbul 1974, I, s. 183-183.

¹⁰ Reşad Ekrem Koçu, **İçinde Geçen Vak'alar, Eski Saray Hayatı ve Teşkilâtı ile Beraber Adım Adım Köşe Köşe Topkapı Sarayı**, İstanbul Ansiklopedisi, İstanbul (Tarihsiz), s. 230-231.

¹¹ Doğan Kuban, "Yalı Köşkü", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, İstanbul 1994, VII, s. 416-417.

¹² Sedat Hakkı Eldem, **Köşkler ve Kasırlar**, I, s. 178-179.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



girilen odada padişahın oturmasına mahsus altından yapılma üç büyük iskemle ile büyük bir ayna vardı. Burada yine padişahın elini yıkamak için kullandığı som bir leğen, altından yapılma bir hokka vardı. Buradan kapının karşısına düşen helalara gidiliyordu. Helaların karşısında kapakları ince işçilik eseri olan yaldızlı ve gümüşten yapılma bir dolap vardı. Vaktiyle İran şahı tarafından devrin padişahına hediye olarak gönderilen dolap, şaha kızgın olan padişahın onun hediyesini beğenmediğini göstermek için kasten buraya koydurmuştur¹³.

III. Ahmed döneminde, saray eşyalarını konu alan bir sayımdan dolayı Yalı Köşkü'ndeki eşyalar ile kasrın bazı birimleri hakkında bilgi edinmekteyiz¹⁴. 1799 yılında ise köşke 15 büyük kaliçe, 16 küçük kaliçe ve 15 mihraplı seccade kaliçesi gibi çeşitli tür ve ebatta halılar döşenmiştir¹⁵.

Yalı Köşkü'ndeki Eşyalar (Tablo I)

	EŞYANIN İSMİ	ADEDİ		EŞYANIN İSMİ	ADEDİ
YALI KÖŞKÜNÜN KIŞ ODASINDA					
1	Alaca Boğça	1	14	Gümüş Abdest Leğeni	2
2	Altın İbrik	1	15	Gümüş Güllaptan	6
3	Altın Leğen	1	16	Gümüş Maşraba	6
4	Bakır Güğüm	2	17	Gümüş Mecmer	1
5	Bakır İbrik	1	18	Gümüş Sabun Tepsisi	2
6	Bakır Leğen	1	19	İnci İşlemeli Ayna	1
7	Fağfurî Güllaptan	1	20	Kalemkârî Yorgan	3
8	Fağfurî İbrik	2	21	Küçük Gümüş Mecmer	1
9	Fağfurî Kırık Tabak	4	22	Nakışlı Yüz Yasdığı	1
10	Fağfurî Leğen	2	23	Sedefkârî Ayna	2
11	Fağfurî Sürahi	2	24	Sedefkârî Divit	1
12	Gümüş Abdest El İbriği	1	25	Yaldızlı Gümüş Divit	1
13	Gümüş Abdest İbriği	1			
KASIRDAKİ TAHT-I HÜMAYUNDA					
26	Acem Kapı Perdesi	1	37	Kırmızı Kadife İskemle	3
27	Ayak İskemlesi	1	38	Kırmızı Pamuklu Minder	2
28	Boy Aynası	2	39	Kirpas Kırmızı Örtü	4
29	Büyük Acem Keçesi	6	40	Mavi Pamuklu Minder	2
30	Büyük Selanik Keçesi	1	41	Meneviş İşlemeli Seccade	1
31	Çiçekli Kadife Mak'ad	2	42	Mihraplı İbrişim Seccade	1
32	Çuka İşlemeli Seccade	1	43	Mor Kadife Mak'ad	4
33	Eskimiş Uşak Kaliçesi	1	44	Sarı Pamuklu Minder	2
34	Frengi Kürsü	4	45	Sedefkârî Piştahta	5
35	Kırık Frengi Kürsü	1	46	Uşak Kaliçesi	6
36	Kırmızı Çuka Perde	2	47	Yeni Burusa Yasdığı	9
KASRIN DIŞINDA DERYAYA BAKAN TAHT-I HÜMAYUNDA					
48	Kirpas Kırmızı Örtü	1	52	Uşak Kaliçesi	1
49	Kırmızı Atlasan Yasdik	1	53	Yeni Burusa Yasdığı	4
50	Kırmızı Çuka Kademe	1	54	Yeni Kadife Mak'ad	1
51	Sarı Mere Minder	1			
KASRIN DIŞINDA İKİ TAŞ TAHT-I HÜMAYUNDA					
55	Acem Kaliçesi	2	58	Sarı Pamuklu Minder	2

¹³ Antoine Galland, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, Çev. Nahid Sırrı Örik, TTK, Ankara 1949, I, s. 165-166.

¹⁴ BOA. MAD.d, nr. 4763, 29 Eylül 1705 (10 C. 1117), s. 2.

¹⁵ BOA. TS.MA.d, nr. 7681, 31 Aralık 1799 (3 Ş. 1214), vr. 1b.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



56	Çiçekli Kadife Balın	2	59	Yeni Burusa Yasdığı	6
57	Kırmızı Kadife Mak'ad	2			
KASRIN İÇİNDEKİ DİĞER YERLERDE					
60	Atlantan Kapı Perdesi	2	63	Londra Çukadan Kırmızı Mak'ad	3
61	Burusa Yasdığı	6	64	Yeni Acem Kaliçesi	14
62	Büyük Acem Kaliçesi	13	65	Yün Minder	3

Yapıldığı tarihten itibaren köşk birkaç kez onarıma ihtiyaç duyar hale gelmiştir. 1736 yılında çatısıyla ilgili küçük bir tadilatı¹⁶ yapılan kasrın 1747 yılında büyük çapta bir onarımı yapılmıştır. Tamirat çerçevesinde üst pencereler ve bazı kaplamalar değiştirilmiş, revakların önüne denize doğru selsebil ve havuzlar ilave edilmiş¹⁷, on dört bin halis gümüşten yapılan bir gümüş taht da konulmuştur¹⁸. 1795 yılında köşkün bir ocağı yıktırılıp yeniden yapılmış, üç adet ocaklarının külahları ve alemlerinin altın varakları yenilenmiş, çatının kurşunları yenilenmiş, fenerin camı tamir edilmiş, iskele ve yanındaki duvar tamir edilmiştir. Bütün bu onarım faaliyetleri toplam 372.996 akça tutmuştur¹⁹. 1795 yılında köşkle ilgili yapılan tadilatlar bu kadarla sınırlı değildi. Yine bu yıl gerek köşkün gerekse civarındaki yerlerin su yollarının yapılan tamirata 6.606,5 kuruş tutmuştur²⁰.

Yalı Köşkü, 19. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar birçok tören, kutlama, şölen ve şenliklere ev sahipliği yapmıştır. Bunlar arasında en önemlisi donanmanın sefere uğurlanması ve sefer dönüşünde de karşılanması idi. Bilindiği üzere Osmanlı donanması kara ordusu gibi sefere ilkbahar mevsiminde çıkardı. Donanmanın denize açılma tarihi müneccimbaşının hava durumu hakkında yaptığı hesap ve tahmine göre ayarlanırdı. Onun uygun vakti pusula ile Babiali'ye bildirmesi üzerine sadrazamın da onayı ile uğurlama töreni hazırlıklarına başlanırdı²¹. Hazırlıklarını bitiren donanma tersaneden hareketle Yalı Köşkü önüne gelirdi. Burada alay gösterip top ve tüfek şenliği yapılırdı²². Öte yandan donanmanın kumandanı olan kaptanpaşa haseki ağa tarafından bostancıbaşı sandalısıyla tersane-i âmireden alınıp tören alanına getirtilirdi. Kaptanpaşa, bostancıbaşının da makam dairesi olan ve padişahın tören için bulunduğu Yalı köşküne yaklaştığında burada kendisi mücevveze ve al çuka giymiş olan bostancı kethüdası tarafından selâmlanırdı. Daha sonra haseki ağa ve kozbekçibaşı kendisinin koltuklarına girip, köşk duvarına kadar getirtilerek sadrazama teslim ederlerdi. Sadrazam da kendisini padişahın huzuruna çıkarır, kabulde önce sadrazama birer kürklü ve sade hil'at giydirilir, ardından kaptanpaşaya da bir seraserli kürk²³, beraberinde gelen diğer deniz ümerasına da hil'atler giydirilirdi²⁴. Padişah görevlerinde başarılı olmaları kendilerine

¹⁶ BOA. C.SM, nr. 43/2184, 14 Ocak 1736 (29 Şaban 1148).

¹⁷ Sedat Hakkı Eldem, *Köşkler ve Kasırlar*, I, s. 179.

¹⁸ Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, *Târihi Mür'it-tevârih*, haz. Münir Aktepe, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1976, I, s. 133.

¹⁹ BOA. TS.MA.d, nr. 9917/18, vr. 1b

²⁰ BOA. TS.MA.d, nr. 2680, 1795 (1210), vr. 4b.

²¹ Recep Ahışalı, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul 2011, s. 312.

²² Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır, Ahmet Zeki İzgöer, Klasik Yayınları, İstanbul 2013, I, s. 214.

²³ Esad Efendi, *Teşrifât-ı Kadîme*, İstanbul 1979, s. 99. Dönüşte de benzer törenlerin yapıldığında dair bkz. Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, II, s. 1237. Silahdar, donanmanın uğurlanma töreninde uygulana gelen törenin bu olduğunu ancak son bir kaç yılda (1697-1700) ihmal edildiğini ifade etmektedir. Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme (1106-1133/1695-1721), Tahlil ve Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, haz. Mehmet Topal, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001, s. 448-449.

²⁴ Bu hususla ilgili birçok örnek için bkz. BOA. TS.MA.d, nr. 840 1794 (1208), vr. 7a, 54b (yeni rakamlarla verilen varak numaraları dikkate alınmıştır); BOA. TS.MA.d, nr. 1055, (1172-1173), vr. 3b; Mustafa Na'îmâ Efendi, *Târîh-i Na'îmâ*, III, s. 1207; Silâhdâr Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyli-i Fezleke, (1065-22 ca. 1106/1654-7 Şubat 1695 Tahlil*

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



gereken tenbihte bulunur ve kendileri için dua ederdi. Törenin bitmesinden sonra padişahın izin isteyip ayrılan kaptanpaşa ve emrindeki donanma top-tüfek şenliği yaparak Beşiktaş'a hareket eder ve geri kalan hazırlıkları bitirinceye kadar burada demirlerdi²⁵.

Donanmanın uğurlanmasında olduğu gibi salimen ve özellikle de muzaffer olarak dönmesi üzerine de bu sefer köşkte karşılama töreni yapılırdı. Tören için padişahın huzuruna kabul edilen veziriazam, kaptanpaşa ve diğer deniz komutanlarına hil'atler giydirilirdi. Tören bitiminde donanma şenlikler yaparak Tersane'ye giderdi²⁶. Şayet donanma ile birlikte ganimet getirilmişse (gemi, esir gibi) onlar da bu kabul esnasında padişaha takdim edilirdi²⁷.

Köşk'te sefer ile ilgili yapılan bir diğer tören ise, sefer öncesi tüm üst düzey devlet idarecilerinin toplanması idi. Bu sefer öncesi idarecilerin başkentte son kez bir araya gelmesiydi. "*Sefer ü hareket vukû'unda erkân-ı devlete umûm hil'at ilbâs olunmak kadîmden berü âdet*"²⁸ olduğundan, törene "*Selîmî ve erkân ferâcesi ve dîvân rahtı ve abâyî ile müzeyyen rahî ile*" gelen vezirlere ve diğer devlet görevlilerine mevkilerine göre hil'at veya samur kürkleri giydirilirdi²⁹.

Yalı Köşkü, sadece donanmanın uğurlanma ve karşılama törenlerinin yapıldığı bir mekân olmayıp, birbirinden farklı daha birçok etkinliğin yapıldığı bir yer olmuştur. Meselâ burası üst

ve **Metin**, haz. Nazire Karaçay Türkal, Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012, s. 768, 1155; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)**, haz. Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara 1995, s. 72-73, 114, 390, 578, 580; **Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704)**, haz. Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara 2000, s. 22-23; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretname**, s. 141, 448-449, 469, 519, 674, 685, 716, 939; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 193, 200, 208, 219, 404, 439, 518, 691; II, 749, 777, 792, 812, 832, 852, 897, 979; Uşşâkizâde es-Seyyid İbrâhîm Hasîb Efendi, **Osmanlı İlimiye Teşkilâtı İçin Mühim Bir Kaynak: Uşşâkizâde Tarihi**, haz. Raşid Gündoğdu, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2005, II, s. 902, 942-943; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi, Sâmi ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte (İnceleme ve Karşılaştırılmalı Metin)**, haz. Mesut Aydın, Kitabevi, İstanbul 2007, s. 204, 250, 624, 753; Kadı Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, haz. Özcan Özcan, Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1965, s. 72, 97; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi **Târîhi Mür'it-tevârih**, haz. Münir Aktepe, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1980, II.B, s. 25; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, haz. Yunus Irmak, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991, s. 46, 93, 109; Ahmed Vâsîf Efendi, **Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâikü'l-ahbâr**, TTK, haz. Mücteba İlgürel, Ankara 1994, s. 139, 251; Çeşmî-zâde Mustafa Reşid, **Çeşmî-zâde Tarihi**, haz. Bekir Kütükoğlu, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1993, s. 10, 82; Sahnâflar Şeyhi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, **Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi (Bâhir Efendi'nin Zeyl ve İlâveleriyle) 1237-1241/1821-1826**, OSAV, İstanbul 2000, s. 74; Ahmed Câvid, **Hadîka-i Vekâyi'**, haz. Adnan Baycar, TTK, Ankara 1998, s. 9-10; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târîhi (Târîh-i Sultân Selîm-i Sâlis ve Mahmûd-i Sâni), Tahlil ve Tenkidli Metin**, haz. Mehmet Ali Beyhan, TTK, Ankara 2003, I, s. 156-157; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Ruznâme**, haz. V. Sema Arıkan, TTK, Ankara 1993, s. 10, 71, 128, 167, 192, 229, 327.

²⁵ Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 214; II, s. 777.

²⁶ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târîh-i Na'imâ**, III, s. 1058; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 829; **Anonim Osmanlı Tarihi**, s. 125, 262, 288; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1057, 1062, 1097, 1349; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretname**, s. 119, 441, 458, 647, 664, 669, 680, 687, 706, 707-708, 720, 726, 731-732, 746, 767, 785, 812, 873, 895; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 516; II, s. 701, 754, 769, 786, 796, 823, 841, 890, 970; Kadı Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 122; Çeşmî-zâde Mustafa Reşid, **Çeşmî-zâde Tarihi**, s. 27, 62; **III. Mustafa Ruznamesi**, s. 33, 56, 64, 79, 85, 99; Ahmed Vâsîf Efendi, **Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâikü'l-ahbâr**, s. 205; Sahnâflar Şeyhi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, **Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi**, s. 366; Ahmed Câvid, **Hadîka-i Vekâyi'**, s. 129, 153; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Ruznâme**, s. 43, 44, 146, 147, 199, 365.

²⁷ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretname**, s. 691; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'it-tevârih**, I, s. 179.

²⁸ Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 203.

²⁹ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 696. Sultan İbrahim zamanında çıkarılan bir sefer öncesi burada seferle memur olan vezir, kaptan, beylerbeyi, ağa ve çorbacılar 1.700 adet kürk giydirildiğine dair bkz. Evliya Çelebi, **Seyahatname**, II, 78.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



düzyer devlet görevlilerinin görevlerinden alındıklarının kendilerine tebliğ edildiği ve sürgüne gönderildikleri bir yer de olmuştur. Çeşitli gerekçelerle görevden alınan idareci, haseki vasıtasıyla bulunduğu yerden buraya getirilir, görevden alındığı kendisine tebliğ edildikten sonra bostancıbaşı tarafından hazırlanan sandal ya da gemi ile sürgüne gönderilirdi³⁰. Sürgüne gönderilenin bindirildiği deniz taşıtının sandal ya da gemi olması onun sürgüne gönderileceği yerin mesafesi ile ilgili idi. Şayet gideceği sürgün yeri Marmara kıyılarında bir yer ise genellikle sandal ile³¹ şayet Ege ve Akdeniz'deki ada veya diğer yerleşim yerleri gibi uzak yerler³² ise gemi ile gönderilirlerdi. Sürgün kara yolu ile yapılmışsa da yine ilgili kişi Yalı Köşkü'ne getirilir, burada kendisine yapılan tebligat sonrası bostancıbaşı kayığı ile Üsküdar'a geçirilip ilgililere teslim edilir ve kendisi sürgün mahalline sevk edilirdi³³.

Yalı Köşkü'nde çeşitli tarihlerde ağır suçlarla itham edilen görevlilerden bazıları padişahın huzurunda sorgulanmışken³⁴ bazılarının cezaları infaz edilmiş³⁵, bazılarının da cezası köşkün karşısında demirleyen gemilerde infaz edilmiştir³⁶. Yine ölen veya öldürülen asilerin cesetlerinin (Çöplük, Ahırkapı, Balıkxane ile birlikte) denize atıldığı yerlerden birisi de Yalı Köşkü olmuştur³⁷.

Yenisaray'ın denize açılan kapısı olması sebebiyle Yalı Köşkü, padişahların haremeleri ile Edirne'ye yaptıkları seyahatlerde gidişlerde âdeta birinci, dönüşlerde ise sonuncu durak mesabesinde idi. Hazırlıklarını tamamlayan göç kafilesi saraydan köşke iner, burada hazır bekleyen sandal ve çektirilerle Eyüp'e gider, oradan da kara yolu ile ilk konak olan Davud Paşa Bahçesi'ne hareket ederlerdi³⁸. Davud Paşa Bahçesi'nin son durak olduğu gezilerde de genellikle bu güzergâh takip edilirdi³⁹. Edirne'den dönüşlerde de genellikle son konak olan Davud Paşa Bahçesinden Ayvansaray İskeleye civarındaki Hatice Sultan Sarayı'na gelen göç kafilesi burada hazır bekleyen sandal ve çektirilerle Yalı Köşkü'ne çıkar ve oradan da saraya gelirdi⁴⁰.

³⁰ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 831; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1026, 1044, 1147, 1357; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 659, 679, 769, 828, 842, 898, 912; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 295, 345; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 84, 94, 149, 748; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, I, s. 21, 28; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târîhi**, I, s. 414; Es'ad Efendi, **Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)**, haz. Mehmet Arslan, Kitabevi, İstanbul 2005, s. 155.

³¹ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 219; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1044; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 659; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 295; II, s. 719.

³² Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 297, 831; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1357; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 659; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 345; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, I, s. 21.

³³ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 460.

³⁴ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 247, 1082.

³⁵ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târîh-i Na'imâ**, III, s. 975-976, 995, 1009; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1241; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, haz. Münir Aktepe, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1978, II.A, s. 37; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târîhi**, II, s. 727, 748.

³⁶ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 911; Ahmed Câvid, **Hadîka-i Vekâyi**, s. 148.

³⁷ Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târîhi**, I, s. 319.

³⁸ Behçetî Seyyid İbrahim Efendi, **Târîh-i Sülâle-i Köprülü (Transkripsiyon ve Tahlil)**, haz. Mehmet Fatih Gökçek, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006, s. 294; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, I, s. 405; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 393.

³⁹ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1355; III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan **Rûznâme**, s. 66.

⁴⁰ Defterdar Sarı Mehmed Paşa, **Zübde-i Vekayiât**, s. 821; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 461-462, 640; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, II, s. 693; Kadı Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 16.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



Yalı Köşkü sadece Edirne veya Davud paşa değil, Eyüp Sultan⁴¹, bahçe⁴², saray⁴³ ve diğer yerlere⁴⁴ gidiş gelişlerde de aynı işlevi görmekte idi. Yine köşk, çeşitli gerekçelerle gerek taşradan gerekse İstanbul'dan saraya gelen görevlilerin Yenisaray'a giriş kapısı⁴⁵, buradan başka yerlere giderken de çıkış kapısı⁴⁶ olarak kullanılmıştır. Saraya giriş ve çıkışlarda kapı vazifesi görmenin yanı sıra köşk bizatili kabul mekânı da olmuştur. Dolayısıyla burası çeşitli vesilelerle başkente çağrılan paşa⁴⁷, bey, ulema⁴⁸ ve diğer önemli görevlilerin⁴⁹ padişah huzuruna kabullerine de sahne olmuştur. Yine taşradaki görev mahallerine gönderilen yüksek mevkideki devlet adamlarından gerekli görülenler, görev mahallerine gitmeden önce burada padişahla görüştükten sonra görev yerlerine giderlerdi⁵⁰. Padişahlar gibi sadrazamlar da bazı görevlileri kabul etmişlerdir⁵¹.

- ⁴¹ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 1118; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 113; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târihi Mür'i't-tevârih**, I, s. 178; II.A, s. 12; II.B, s. 117; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 4; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târihi**, I, s. 148, 170.
- ⁴² Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 438; Uşşâkîzâde es-Seyyid İbrâhîm Hasib Efendi, **Uşşâkîzâde Tarihi**, II, s. 1050; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 23, 158, 797; Kadî Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 47; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târihi Mür'i't-tevârih**, I, s. 21 105; Mehmed Hasib Rûznâmesi (H. 1182-1195/M. 1768-1781), haz. Süleyman Göksu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993, s. 39; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 28, 112, 113; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târihi**, II, s. 781; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 127.
- ⁴³ Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 690; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 26, 52; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târihi**, I, s. 423, 551, 667; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 89, 90, 94, 99, 103, 224; Kadî Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 6, 30, 43, 46, 48,73; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, haz. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2011, s. 26, 234.
- ⁴⁴ Kadî Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 1, 24, 76, 119, 120; Mehmed Hasib Rûznâmesi (H. 1182-1195/M. 1768-1781), s. 39; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târihi**, I, s. 374, 430; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 32, 78, 117, 120, 123; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 49, 107, 155, 242, 316; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 314.
- ⁴⁵ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târih-i Na'imâ**, III, s. 1341; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 11, 1037, 1350; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 515, 751; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târihi Mür'i't-tevârih**, I, s. 163; II.B, s. 114; III, s. 44; Ahmed Vâsîf Efendi, **Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâikü'l-ahbâr**, s. 319; Sahnâflar Şeyhi-zâde Seyyid Mehmed Es'ad Efendi, **Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi**, s. 135, 609; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 179, 380; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 230, 289, 322.
- ⁴⁶ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târih-i Na'imâ**, II, s. 700; Şânî-zâde Mehmed Atâullah Efendi, **Şânî-zâde Târihi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]**, haz. Ziya Yılmaz, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, I, s. 148; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 282; **Mecmua'a-i Vekâyi'-i Asr-ı Mahmûd-i Hân-ı Adlî**, haz. İlmihan Sağlamdemir, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994, s. 41.
- ⁴⁷ **Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi**, haz. Ziya Yılmaz, TTK, Ankara 2003, II, s. 829; **Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'-nâmesi [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]**, haz. Fahri Ç. Derin, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008, s. 74; Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, III, s. 286, 288; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târih-i Râşid ve Zeyli**, II, s. 737-738; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 732; Vak'anüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 260.
- ⁴⁸ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 452.
- ⁴⁹ Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001, V, s. 57; Câbi Ömer Efendi, **Câbi Târihi**, I, s. 65.
- ⁵⁰ Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, III, s. 154; Mustafa Na'imâ Efendi, **Târih-i Na'imâ**, IV, s. 1664; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyl-i Fezleke**, s. 48; **Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'-nâmesi [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]**, s. 90.
- ⁵¹ Es'ad Efendi, **Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)**, s. 132.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



Çeşitli tarihlerde Ayak divanı⁵² toplantıları ile kutlama ve şenlik günlerine denk gelen ikinci divanlarının⁵³ yapıldığı Yalı Köşkü, padişahların yabancı elçi ve diğer temsilcileri kabul ettikleri köşkerin başında gelmekteydi. Denilebilir ki padişahın en çok elçi kabulü yaptığı köşkerin başında bu köşk gelmekteydi. Bunda köşkün Yeni Saray'a bağlı bir birim olmasının da etkisi olduğu söylenebilir. Köşkte tarihi süreç içerisinde Fransa⁵⁴, Rusya⁵⁵ gibi ülkelerin elçileri kabul edilmiştir.

Osmanlı Devleti'ne bağlı özel yönetime sahip eyaletlerin beyleri atama törenleri olağanüstü durumlarda Yalı Köşkü'nde yapılırdı⁵⁶. Yine önemli görevlere atanan bazı devlet görevlilerine görevini tebliğ etme⁵⁷ ve kürk giydirme merasimleri⁵⁸ burada icra edilmiştir. Kutsal topraklara gönderilen surre için yapılan törenlere sahne olan köşk⁵⁹, aynı zamanda devlet veya padişah için yapılan sandal veya gemilerin denize indirilme törenlerine de sahne olmuştur⁶⁰. Yine köşk'te Ramazan ayına mahsus huzur dersleri ile dinî konular hakkındaki ilmî müzakereler yapılmıştır⁶¹.

Devlet işlerinden acil olarak görüşülmesi gerekenlerin bir kısmı için Yalı Köşkü'nde görüşmeler yapılmıştır⁶². İsyanlar esnasında isyanların bastırılması hususunda istişare etmek⁶³, isyan edenlerle ilgili muameleleri yapmak bu görüşmelerin başında gelmekteydi. Köşk sarayın denize açılan kapısı mesabesinde olduğu için çıkan isyanlar esnasında öncelikli korunması gerektiğinden, buraya kuvvetler sevk edilir ve burası bir toplanma yeri işlevi görürdü⁶⁴.

Yenisaray'ın sahil kısmında bulunan Yalı Köşkü, sahip olduğu yükseklikten⁶⁵ dolayı panoramik bir manzaraya sahipti. Dolayısıyla Haliç, Galata ve Üsküdar'a nazır olan köşk,

⁵² Mustafa Na'îmâ Efendi, *Târih-i Na'îmâ*, II, s. 717; III, s. 965; IV, s. 1684; *Anonim Osmanlı Tarihi*, s. 144; *Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi*, II, s. 973.

⁵³ Mesela 1112 yılının Ramazan Bayramı arafesindeki kutlamalara denk gelen ikinci divanı burada yapılmış ve yapılan top atışları burada seyrdilmiştir. Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 462.

⁵⁴ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 776; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, I, s. 229; *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'-nâmesi [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]*, s. 484.

⁵⁵ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 789; *Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704)*, s. 144; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 452.

⁵⁶ Mesela Boğdan'a yeni atanan Mihâl için normal şartlarda Divan-ı hümayunda yapılması gereken tören, yaşanan Edirne Vak'asının etkileri devam ettiğinden 22 Ca. 1115'te Yalı Köşkü'nde yapılır. Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, s. 828; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, II, s. 700.

⁵⁷ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 1142; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, I, s. 203; *1220 Senesi Vekâyi'*, Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, haz. Beyhan Kıran, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993, s. 3.

⁵⁸ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 1037, 1084, 1161; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 456; *Abdurrahman Abdi Paşa Vekâyi'-nâmesi [Osmanlı Tarihi (1648-1682)]*, s. 463. Yine isyanları üzerine ocakla ilişkileri kesilen bostancıları yeniçeriliğe terfi işlemlerinin de burada yapıldığına dair bkz. . Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 644-645.

⁵⁹ Mustafa Na'îmâ Efendi, *Târih-i Na'îmâ*, III, s. 1400; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 786, 1037; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 459, 814.

⁶⁰ Ahmed Vâsif Efendi, *Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâikü'l-ahbâr*, s. 131.

⁶¹ *III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)*, s. 21, 104; *III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme*, s. 15.

⁶² Mustafa Na'îmâ Efendi, *Târih-i Na'îmâ*, IV, s. 1695; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Zeyl-i Fezleke*, s. 1171.

⁶³ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 679; Defterdar Sarı Mehmed Paşa, *Zübde-i Vekayiât*, s. 826; *Anonim Osmanlı Tarihi*, s. 257; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, *Nusretnâme*, s. 644-645.

⁶⁴ Câbi Ömer Efendi, *Câbi Târihi*, I, s. 284, 288, 289, 295, 301.

⁶⁵ Mehmet Arslan, *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri-Vehbi Sûrnâmesi*, Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009, s. 144-145; Mertol Tulum, *Sûrnâme-Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*, Kabalıcı, İstanbul 2008, s. 35.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



buralarda meydana gelen yangınlar esnasında, olay mahalline gidemeyen padişahlar tarafından yangın söndürme faaliyetlerine nezaret etme merkezi olarak kullanılmıştır⁶⁶.

Köşk, sarayın âdetâ Haliç'e bakan penceresi ve salonu hüviyetinde⁶⁷ olduğundan denizde yapılan faaliyetleri rahatça izleme imkânı sunmaktaydı. Bu özelliğinden dolayı törenlerin yapıldığı bir mekân olduğu gibi donanma⁶⁸, kutlama ve şenliklerin yapıldığı bir yer de olmuştur⁶⁹. Bunların başında tahta çıkış "*cülûs-i hümayûn*" şenlikleri gelirdi. Bunun için diğer yerlerle birlikte Yalı Köşkü'nden atılan toplarla durum ilan edilir ve şenlikler yapılırdı⁷⁰. Köşk'te yapılan şenlikler arasında "*veladet-i hümayun*" denilen padişah çocuklarının doğumları ayrı bir önem taşımaktaydı. Doğumlar için donanma denilen ve en kısa süreli üç gün üç gece süren şenlik ve kutlamalar yapılırdı. Padişah kutlama ve şenlikler esnasında köşkte hem tebrikleri kabul eder hem de yapılan etkinlikleri seyredirdi⁷¹. Şehzadelerin sünnet⁷² ve düğün⁷³ törenleri Yalı Köşkü'nde kutlamaların yapılmasına bir başka vesile teşkil ederdi. Fetih müjdesi alındığında yapılan şenliklerin adresi de çoğu zaman Yalı Köşkü idi⁷⁴.

Köşk, padişahların dışarıdaki bahçe ve saraylara gitmek istemediği ve saray içindeki birimleri gezmek istediği zaman onlar için bir dinlenme ve eğlenme durağı vazifesi görmüştür. Burada cambaz gösterileri, askerlerin kurşun atışları, atların yürüyüşünü, mehter konseri gibi etkinlikleri izler, etkinliklerde bulunanlarla fakirlere bahşişler dağıtırlardı⁷⁵.

Bayram kutlama ve şenliklerinde Yalı Köşkü'nün ayrı bir yeri vardı. Padişah, 17. yüzyılda arife günü⁷⁶, 18. yüzyılda ise bayramın ilk günü öğleye doğru köşke kurulan gümüş tahtta oturur, bayram tebriklerinin bir kısmını burada kabul eder, bayram vesilesiyle tertip edilen şenliklerden mehter konseri, top atışları, pehlivanların güreş müsabakalarını, top atışları, hassa silahşörlerin padişah atlarını sürüşü, av ağalarının av hayvanlarını takdim etme gibi etkinlikleri izlerdi. İkinciye kadar burada kalan padişah daha sonra saraya çıkardı⁷⁷.

⁶⁶ Kadı Ömer Efendi, **Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme**, s. 19, 82, 103; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 39, 62, 85, 87, 97, 101, 103, 107; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 4, 156, 158, 230.

⁶⁷ Sedad Hakkı Eldem, **Köşkler ve Kasırlar**, I, 174.

⁶⁸ Mesela Kasım 1801 (Receb 1216)'de yapılan fişek donanmaları için bkz. BOA. **TS.MA.d, nr. 840**, 1794 (1208), vr. 68b, 69a.

⁶⁹ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 447, 668; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, II, s. 735-736, 1188; III, s. 1410-1411. Yine şehzadelerin sünnet düğünü yapılan gösterileri seyreden padişah yemeği Yalı Köşkü'nde yedikten sonra tekrar kutlamaları seyrettiğine dair bkz. Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, II, s. 1188; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, III, s. 43; Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, I, s. 388; II, s. 737, 747, 816, 847, 952; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 40.

⁷⁰ Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, I, s. 140.

⁷¹ Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, II.A, s. 26, 30; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 40, 87, 98.

⁷² Şehzadelerin sünnet düğünleri münasebetiyle Yalı Köşkü'nün giriş kapısında yapılan fasıl, çengi ve sair oyunlar için bkz. Mehmet Arslan, **Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri-Vehbi Sûrnâmesi**, s. 142; Mertol Tulum, **Sûrnâme-Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı**, s. 32.

⁷³ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 927.

⁷⁴ Vak'antüvis Subhî Mehmed Efendi, **Subhî Tarihi**, s. 209; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, I, s. 34; **III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 363-364.

⁷⁵ BOA. **TS.MA.d, nr. 1055**, 1759-1760 (1172-1173), vr. 24a; BOA. **TS.MA.d, nr. 1073**, 1732 (1145), vr. 19a, 19b, 26b, 27b, 28b, 29a; BOA. **TS.MA.d, nr. 2427/34**, 1782 (1196), vr. 1b; BOA. **TS.MA.d, nr. 2427/42**, vr. 1b; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 6, 15, 31, 41, 42, 60, 77, 87, 124.

⁷⁶ Mustafa Na'imâ Efendi, **Târîh-i Na'imâ**, II, s. 937; III, s. 1531, 1533.

⁷⁷ BOA. **TS.MA.d, nr. 840**, 1794 (1208), vr. 5b, 8b, 16a, 21a, 23a, 31a, 39a, 41b, 47b, 49a, 53b, 60b, 61b, 62b, 70a, 77a, 78b, 85b, 86b, (yeni rakamlarla verilen varak numaraları dikkate alınmıştır); BOA. **TS.MA.d, nr. 1055**, 1759-1760 (1172-1173), vr. 7a, 23a; BOA. **TS.MA.d, nr. 1073**, 1732 (1145), vr. 15a, 16a, 23a; BOA. **TS.MA.d, nr. 2427/41**, 1782 (1196), vr. 1b; Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 462; Kadı Ömer Efendi, **Mahmud I.**

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



Ancak 18. yüzyıl boyunca köşkte sürekli olarak yapılan bayram kutlamalarının 19. yüzyılın başından itibaren birer ritüelden öte bir anlam ifade etmediği anlaşılmaktadır. II. Mahmud dönemi tarihçilerinden Hafız Hızır İlyas Ağa, 1812 yılında Yalı Köşkü'nde yapılan bayram kutlama ve şenliklerine padişahın sırf bir formaliteyi yerine getirmek için "*mine'l-kadîm kâide*" ve "*seyri öteden berü kâide olmakla çâresiz icrâsı elzem*" katıldığını ifade etmektedir⁷⁸. Nitekim yeniçeriliğin kaldırılmasından sonraki ilk kurban bayramında padişahın bu âdeti, kutlamalara katılmamak suretiyle kaldırdığı görülmektedir. Topkapı Sarayı'ndaki bayramlaşmadan sonra Yalı Köşkü'ne inmeyen padişah, doğrudan hazırlanan sandala binerek Beşiktaş Sarayı'na gitmiştir. Dolayısıyla onun Yalı Köşkü'ne uğramamasından dolayı icra edile gelen kutlama ve şenlikler yapılmamıştır⁷⁹.

Yalı Köşkü'nde yapılan törenlerin birisi de ölen padişah ailesi fertleri için yapılan cenaze törenleri idi. Bu genellikle Yeni Saray dışındaki bir yerde ölenler için yapılan bir törendi. Mevta öldüğü yerde techiz ve tekfin edildikten sonra harem kayığıyla köşke getirilir, burada devlet erkânının da katıldığı cenaze namazı kılındıktan sonra kendisi için kararlaştırılan kabristana götürülüp gömülürdü⁸⁰. Yine çok nadir de olsa padişahlar burada yapılan icatların denemelerini de seyrederdiler⁸¹.

Yalı Köşkü'nü en çok kullanan görevlilerin başında bostancıbaşı gelirdi. Zira burası onun makam dairesi işlevini görmekteydi. Bu yüzden bostancıbaşılar burada kimi zaman ocak mensupları⁸² kimi zaman da diğer ilgililerle⁸³ sık sık toplantılar yapardı. Yine hakkında suçlama bulunanları buraya getirtir, sorgulamalarını yapar⁸⁴, gerektiğinde göz hapsinde tutardı⁸⁵. Bu cümleden olarak teftiş ve kontroller esnasında kanuna aykırı olarak faaliyette bulunan ticaret gemileri yakaladığında onlara ait eşyalar⁸⁶ ile malları müsadere edilen devlet adamları⁸⁷ önce buraya çıkarılırdı. Hakkında işlem yapılınca kadar da bostancıbaşının nezaretinde burada saklanırdı.

Köşk, sarayın ihtiyacı olan mühimmattan deniz yoluyla getirilenlerin saray görevlilerine teslim edildiği bir yerdi. Bunlardan birisi olan saraydaki yollara, tören ve şölen yapılan yerlere yağışlı günlerde toprak zeminin çamurlanmasını engellemek amacıyla dökülen siyah ve ince

Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme, s. 26, 70, 79, 119; Şem'dânî-zâde Fındıklılı Süleyman Efendi, **Târîhi Mür'i't-tevârih**, II.A, s. 84; **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 22, 45, 64, 78, 94, 105; Ahmed Câvid, **Hadîka-i Vekâyi'**, s. 29, 72; Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, I, s. 385, 591, 698, 927; **III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 17, 33, 75, 85, 172, 304; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 65, 191. Bununla birlikte özellikle III. Selim döneminde kutlamaların daha erken başlayıp ögle üzeri bittiği görülmektedir. **III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 164, 190, 194, 245; Padişahlar bazen de olsa buradan başka bir saray ya da bahçeye de giderlerdi. Meselâ bkz. **III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763)**, s. 27, 50, 67, 80, 86; **III. Selim'in Sırkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme**, s. 135, 221, 251, 278; Tayyâr-zâde Atâ, **Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn**, haz. Mehmet Arslan, Kitabevi, İstanbul 2010, I, s. 331; Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat- Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 27-28, 90, 218, 244, 300.

⁷⁸ Hafız Hızır İlyas Ağa, **Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat- Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye**, s. 40.

⁷⁹ Es'ad Efendi, **Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)**, s. 189.

⁸⁰ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Nusretnâme**, s. 448, 453, 459, 685, 687, 729; Râşid Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, **Târîh-i Râşid ve Zeyli**, II, s. 767, 770, 838.

⁸¹ Mesela İngiliz asıllı Selim Ağa'nın balon uçurma denemelerini padişah Yalı Köşkü'nde seyrettiğine dair bkz. Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, I, s. 59. Yine IV. Murad, Hazerfen Ahmed Çelebi'nin Galata Kulesi'nden Doğançılar'a gerçekleştirdiği uçuş denemesini burada seyretmiştir. Evliya Çelebi, **Seyahatnâme**, I, s. 318.

⁸² Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, I, s. 661; Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, II, s. 850.

⁸³ Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, II, s. 757.

⁸⁴ Şânî-zâde Mehmed Atâullah Efendi, **Şânî-zâde Târîhi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]**, II, s. 940.

⁸⁵ Câbi Ömer Efendi, **Câbî Târîhi**, II, s. 877-878, 881, 965.

⁸⁶ BOA, **İ.E.ML, nr. 372**, 14 Ekim 1683 (22 Seval 1094).

⁸⁷ Silâhdar Fındıklılı Mehmed Ağa, **Zeyli-i Fezleke**, s. 1038.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



kumdu. Gümrük emînleri tarafından genellikle Darıca, Tuzla gibi Marmara Denizi'nin kuzey sahillerinden Yalı Köşkü'ne kadar getirtilen kum, buradan alınıp ilgili yerlere sevk edilirdi⁸⁸. Yine padişahları aileleriyle birlikte bahçelerde eğlenmesi demek olan "*halvet-i hümayun*"da kullanılan malzemelerden halvet sokaklarının bir kısmı burada saklanırdı⁸⁹.

Köşke ait mühimmatların bir kalemini de ısınmada kullanılan kışık odun ve kömürdü. Her sene "*rûz-i Kasımdan rûz-ı Hızır'a*" kadar olan dönem için verilen 30'ar çeki odun (7.500 kg.) ve 1000'er kıyye kömür (1.282 kg.) diğer kasır ve yalılarinki ile birlikte bostancıbaşı ve İstanbul ağasının girişimleriyle temin edilirdi⁹⁰. Yalı Köşkü ve etrafının bakım, temizlik, muhafaza hizmetlerinden Yalı Köşkü Ocağı bostancıları sorumluydu. Ocağın zabiti bostancıbaşı, amiri ise başçuhadar ağa idi⁹¹.

Yalı Köşkü, İstanbul surlarının deniz tarafındaki tamiratını konu alan 1722-1723 yılları arasındaki onarım faaliyetleri esnasında 29 Haziran-18 Ağustos 1725 arasında Yalı Köşkü-Eğrikapı arasındaki surlarla birlikte tamir edilmiştir⁹².

1807'de İngilizlerin İstanbul'u işgale teşebbüs etmeleri üzerine şehrin savunması için İstanbul'un kıyılarında siperler kazılmış, buralara toprak yerleştirilmiştir. Bu bağlamda Sarayburnu ile Yalı Köşkü arasında da siperler kazılmış ve buralara toprak konulmuştur⁹³. Yalı Köşkü, yapılan İstanbul-Edirne demiryolu güzergâhında kaldığı için Keçecizade Fuad Paşa'nın sadareti döneminde 1869'dan önceki bir tarihte yıkılmıştır⁹⁴.

Sonuç

Yenisaray'ın Haliç'e bakan kıyı tarafında yer alan Yalı Köşkü'nün yerinde daha önce II. Bayezid'in yaptırmış olduğu kendi adıyla anılan bir köşk bulunmaktaydı. III. Murad dönemine kadar kullanılan bu köşk Haziran 1591'de yıktırılmış, yerine yeni bir köşk yapılmıştır. Mimarbaşı Davud Ağa'nın iki yılda yaptığı ve 4 Temmuz 1593'te törenle açılan köşkün bütün masrafları bu zaman zarfında sadrazamlık yapan Sinan, Ferhad ve Siyavuş paşalar tarafından karşılanmıştır. Bulunduğu yerden dolayı Yalı Köşkü olarak anılan köşk, bazen de Sinan Paşa Köşkü adıyla da anılmıştır.

Köşk gerek mimarisi gerekse Yenisaray'ın en dikkat çeken yapısı olması sebebiyle birçok seyyahın dikkatini çekmiştir. Yapıldığı tarihten 19. yüzyılın ikinci çeyreğine kadar köşk birçok tören, kutlama ve şenliklerle değişik etkinliklerin yapıldığı yer olmuştur. Tarihî süreç içerisinde köşk donanmanın sefere uğurlanması ve sefer dönüşü karşılanması; göreve atanan veya görevden alınan devlet adamlarına tebliğatin yapılması, görevden alınanların sürgüne gönderilmesi, şehir

⁸⁸ BOA. C.SM, 8153, 8 Eylül 1761 (8 Safer 1175); BOA. C.SM, nr. 7885, 16 Kasım 1765 (2 Cemaziyelahir 1179); BOA. C.SM, nr. 8122, 4 Nisan 1776 (14 Safer 1190); BOA. C.SM, nr. 4175, 8 Ağustos 1789 (16 Zilkade 1203); BOA C.SM, nr. 7473, 27 Ekim 1806 (14 Şaban 1221), BOA. C.SM, nr. 6704, 8 Eylül 1827 (16 Safer 1243); Murat Yıldız, *Bahçivanlıktan Saray Muhafızlığına: Bostancı Ocağı*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2011, s. 168-169.

⁸⁹ BOA. C.SM, nr. 4/166, 16 Mayıs 1779 (29 Rebiülahir 1193). Yine bkz. Murat Yıldız, *Bahçivanlıktan Saray Muhafızlığına: Bostancı Ocağı*, s. 108-109.

⁹⁰ BOA. C.SM, nr. 2106, 31 Ekim 1741 (20 Şaban 1154); BOA. C.SM, nr. 7681, 30 Ekim 1763 (22 Rebiülahir 1177); BOA. C.SM, nr. 2434, 3 Kasım 1765 (22 Cemaziyelevvel 1179); BOA. C.SM, nr. 6785, 26 Ekim 1766 (22 Cemaziyelevvel 1180); BOA. C.SM, nr. 8220, 4 Mayıs 1780 (Selh-i Rebiülahir 1194); BOA. C.SM, nr. 8846, 1 Kasım 1781 (14 Zilkade 1195); BOA. C.SM, nr. 7655, 13 Mayıs 1788 (7 Şaban 1202); BOA. C.SM, nr. 3170, 5 Kasım 1797 (15 Cemaziyelevvel 1212); BOA. C.SM, nr. 2824, 21 Cemaziyelahir 1216 (29 Ekim 1801); BOA. C.SM, nr. 6054, 4 Mayıs 1810 (29 Rebiülevvel 1225).

⁹¹ Tayyâr-zâde Atâ, *Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn*, I, s. 404.

⁹² Mehmed Efendi-Çelebizâde İsmail Âsım Efendi, *Târîh-i Râşid ve Zeyli*, III, s. 1436-1437.

⁹³ Câbi Ömer Efendi, *Câbî Târîhi*, I, s. 105; Mustafa Neib Efendi'nin *Tarihçiliği ve Tarih-i Mustafa Necib*, Eserinin Transkribi ve Değerlendirilmesi, haz. İlhan Aslan, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2003, s. 57.

⁹⁴ Doğan Kuban, "Yalı Köşkü", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VII, İstanbul 1994, s. 417.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



dışına ve şehir içindeki değişik kasır, saray ve bahçelere yapılan geziler sebebiyle kayığa binilmesi; divan toplantılarının yapılması; yabancı elçilerin kabul edilmesi; Ramazanda huzur derslerinin yapılması; padişah çocuklarının doğum, evlenme ve sünnet düğün tören ve şenliklerinin yapılması; saray dışında bir yerde vefat eden saltanat mensuplarının cenaze törenlerinin yapılması; bayram tören ve kutlamalarının yapılması gibi etkinliklere sahne olmuştur.

Bostancıbaşının makam dairesi olarak kullanılan köşkün bütün bakım, onarım ve ihtiyacı olan mühimmatın temini gibi işleri bostancıbaşı ve emrindeki bostancı ocağı tarafından sağlanırdı. Birçok defa tamirat geçirmesine rağmen orijinal mimarisi korunan köşk, yapılan Edirne-İstanbul demiryolu esnasında 1869'da yıkılmıştır.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Başbakanlık Osmanlı Arşivi

Cevdet Saray Mesalihi (C.SM), nr. 4/166, 2106, 43/2184, 2434, 2824, 3170, 4175, 6054, 6704, 6785, 7473, 7655, 7681, 7885, 8122, 8153, 8220, 8846.

İbnülemin Maliye (İE.ML), nr. 372.

Maliyeden Müdevver Defterler (MAD.d), nr. 4763.

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi

TS.MA.d, nr. 840, 1055, 1073, 2427/34, 2427/41, 2427/42, 2680, 7681, 9917/18.

2. Araştırma, İnceleme ve Tıpkıbasım Eserler

1220 Senesi Vekâyi'î Adlı Eserin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi, haz. Beyhan Kıran, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993.

Abdurrahman Abdî Paşa Vekâyi'-nâmesi [Osmanlı Tarihi (1648-1682)], haz. Fahri Ç. Derin, Çamlıca Yayınları, İstanbul 2008.

AHİSHALI, Recep, *Osmanlı Devlet Teşkilâtında Reisülküttâblık (XVIII. Yüzyıl)*, Tarih ve Tabiat Vakfı, İstanbul 2011.

AHMED CÂVİD, *Hadîka-i Vekâyi'*, haz. Adnan Baycar, TTK, Ankara 1998.

AHMED VÂSİF EFENDİ, *Mehâsinü'l-âsâr ve Hakâikü'l-ahbâr*, TTK, haz. Mücteba İlgürel, Ankara 1994.

Anonim Osmanlı Tarihi (1099-1116/1688-1704), haz. Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara 2000.

ARSLAN, Mehmet, *Osmanlı Saray Düğünleri ve Şenlikleri-Vehbi Sûrnâmesi*, Sarayburnu Kitaplığı, İstanbul 2009.

Başbakanlık Osmanlı Arşivi Rehberi, haz. Yusuf İhsan Genç vd., Başbakanlık Osmanlı Arşivi Daire Başkanlığı Yayınları, İstanbul 2013.

BEHÇETİ SEYYİD İBRAHİM EFENDİ, *Târîh-i Sülâle-i Köprülü (Transkripsiyon ve Tahlil)*, haz. Mehmet Fatih Gökçek, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2006.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



- CÂBÎ ÖMER EFENDÎ, *Câbî Târîhi (Târîh-i Sultân Selîm-i Sâlis ve Mahmûd-i Sâni)*, *Tahlîl ve Tenkidli Metin*, haz. Mehmet Ali Beyhan, c. I-II, TTK, Ankara 2003.
- ÇEŞMÎ-ZÂDE MUSTAFA REŞÎD, *Çeşmî-zâde Tarihi*, haz. Bekir Kütükoğlu, İstanbul Fetih Cemiyeti, İstanbul 1993.
- DEFTERDAR SARI MEHMED PAŞA, *Zübde-i Vekayiât, Tahlil ve Metin (1066-1116/1656-1704)*, haz. Abdülkadir Özcan, TTK, Ankara 1995.
- ELDEM, Sedat Hakkı, *Köşkler ve Kasırlar*, c. I, İstanbul 1974.
- ES'AD EFENDÎ, *Teşrifât-ı Kadîme*, İstanbul 1979.
- ES'AD EFENDÎ, *Üss-i Zafer (Yeniçeriliğin Kaldırılmasına Dair)*, haz. Mehmet Arslan, Kitabevi, İstanbul 2005.
- EVLİYA ÇELEBÎ, *Seyahatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Orhan Şaik Gökyay, c. I, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1996.
- EVLİYA ÇELEBÎ, *Seyahatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Zekeriya Kurşun, Seyit Ali Kahraman, Yücel Dağlı, c. II, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- EVLİYA ÇELEBÎ *Seyahatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, c. III, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1999.
- EVLİYA ÇELEBÎ *Seyahatnâme*, Topkapı Sarayı Bağdat 304 Yazmasının Transkripsiyonu-Dizini, haz. Yücel Dağlı, Seyit Ali Kahraman, İbrahim Sezgin, c. V, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 2001.
- GALLAND, Antoine, *İstanbul'a Ait Günlük Hâtıralar (1672-1673)*, çev. Nahid Sırrı Örik, c. I, TTK, Ankara 1949.
- HAFIZ HIZIR İLYAS AĞA, *Osmanlı Sarayında Gündelik Hayat-Letâif-i Vekâyi'-i Enderûniyye*, haz. Ali Şükrü Çoruk, İstanbul 2011.
- III. Selim'in Sirkâtibi Ahmed Efendi Tarafından Tutulan Rûznâme, haz. V. Sema Arıkan, TTK, Ankara 1993.
- III. Mustafa Ruznamesi (H. 1171-1177/M. 1757-1763), Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, haz. Yunus Irmak, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1991.
- KADI ÖMER EFENDÎ, *Mahmud I. Hakkında 1157/1744-1160/1747 Arası Ruznâme*, haz. Özcan Özcan, Mezuniyet Tezi, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü, İstanbul 1965.
- KOÇU, Reşad Ekrem, *İçinde Geçen Vak'alar, Eski Saray Hayatı ve Teşkilâtı ile Beraber Adım Adım Köşe Köşe Topkapı Sarayı*, İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, İstanbul (Tarihsiz).
- KUBAN, Doğan, "Yalı Köşkü", *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*, VII, İstanbul 1994, s. 416-417.
- Mecmua'a-i Vekâyi'-i Asr-ı Mahmûd-i Hân-ı Adlî*, haz. İlmihan Sağlamdemir, YYLT, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul 1994.
- Mehmed Hasib Rûznâmesi (H. 1182-1195/M. 1768-1781)*, haz. Süleyman Göksu, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 1993.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013



- MUSTAFA NA'İMÂ EFENDİ, *Târih-i Na'imâ*, haz. Mehmet İpşirli, c. I-IV, TTK, Ankara 2007.
- Mustafa Neib Efendi'nin Tarihçiliği ve Tarih-i Mustafa Necib Adlı Eserinin Transkribi ve Değerlendirilmesi*, haz. İlhan Aslan, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale 2003
- RÂŞİD MEHMED EFENDİ-ÇELEBİZÂDE İSMÂİL ÂSİM EFENDİ, *Târih-i Râşid ve Zeyli*, haz. Abdülkadir Özcan, Yunus Uğur, Baki Çakır, Ahmet Zeki İzgöer, c. I-III, Klasik Yayınları, İstanbul 2013.
- SAHHÂFLAR ŞEYHİ-ZÂDE SEYYİD MEHMED ES'AD EFENDİ, *Vak'a-nüvis Es'ad Efendi Tarihi (Bâhir Efendi'nin Zeyl ve İlâveleriyle) 1237-1241/1821-1826*, OSAV, İstanbul 2000.
- SELÂNİKÎ MUSTAFA EFENDİ, *Tarih-i Selânikî (971-1003/1563-1595)*, haz. Mehmet İpşirli, Edebiyat Fakültesi Basımevi, c. I-II, İstanbul 1989, I, 88-90.
- SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA, *Nusretnâme (1106-1133/1695-1721), Tahlil ve Metin*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, haz. Mehmet Topal, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2001.
- SİLÂHDAR FINDIKLILI MEHMED AĞA, *Zeyl-i Fezleke, (1065-22 Ca.1106 / 1654-7 Şubat 1695) (Tahlil ve Metin)* haz. Nazire Karaçay Türkal, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul 2012.
- ŞÂNÎ-ZÂDE MEHMED ATÂULLAH EFENDİ, *Şânî-zâde Târîhi [Osmanlı Tarihi (1223-1237/1808-1821)]*, haz. Ziya Yılmaz, Çamlıca Yayınları, c. I-II, İstanbul 2008.
- ŞEM'DÂNÎ-ZÂDE FINDIKLILI SÜLEYMAN EFENDİ, *Târîhi Mür'i't-tevârih*, haz. Münir Aktepe, c. I, II.A, II.B, III, Edebiyat Fakültesi Matbaası, İstanbul 1976-1980.
- TAYYÂR-ZÂDE ATÂ, *Osmanlı Saray Tarihi, Târîh-i Enderûn*, c. I, haz. Mehmet Arslan, Kitabevi, İstanbul 2010.
- Topçular Kâtibi Abdülkadir (Kadrî) Efendi Tarihi*, haz. Ziya Yılmaz, c. I-II, TTK, Ankara 2003.
- TULUM, Mertol, *Sûrnâme-Sultan Ahmed'in Düğün Kitabı*, Kabalcı, İstanbul 2008.
- UŞŞÂKİZÂDE ES-SEYYİD İBRÂHİM HASÎB EFENDİ, *Osmanlı İlmiye Teşkilâtı İçin Mühim Bir Kaynak: Uşşâkizâde Tarihi*, haz. Raşid Gündoğdu, c. II, Çamlıca Basım Yayın, İstanbul 2005.
- VAK'ANÜVİS SUBHÎ MEHMED EFENDİ, *Subhî Tarihi, Sâmî ve Şâkir Tarihleri ile Birlikte (İnceleme ve Karşılaştırılmalı Metin)*, haz. Mesut Aydın, Kitabevi, İstanbul 2007.
- YILDIZ, Murat, *Bahçivanlıktan Saray Muhafızlığına: Bostancı Ocağı*, Yitik Hazine Yayınları, İstanbul 2011.

Turkish Studies

International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic
Volume 8/7 Summer 2013

